

gedrag. Nu keken ook de Nederlandse edelen neer op het volk dat in hun ogen uit domme boeren en onbetrouwbare burgers bestond, maar de Spaanse 'hidalgos' sloegen werkelijk alles.

Net als gewone mensen werden deze heren echter ook wel eens verliefd op de vrouwelijke, vaak blonde en rijzige noorderlingen. Een voorval dat plaatsvond in het jaar 1598 laat zien dat de Bossche vrouwen ook niet voor de poes waren. Het gevolg was wel een klein drama dat op typisch katholieke wijze werd opgelost. Het verhaal is te vinden in *die Chronijcke der Stadt ende Meijerije van 's-Hertogenbosch*, ook genaamd *de Kroniek van Sint-Geertrui*. Dit handschrift werd door de abdij van Berne aan het Stadsarchief in bruikleen gegeven en is in 2001 uitgegeven. De schrijver van de kroniek hanteert een eenvoudige stijl met korte zinnen en veel tegenwoordige deelwoorden die door middel van de woorden 'en' en 'toen' aan elkaar worden gebreed. In parafraze luidt het verhaal als volgt.³

In het jaar 1598 op 12 juli is alhier een jammerlijke zaak voorgevallen. Een kapitein genaamd don Bernardo, een Spanjaard hier in garnizoen liggende en uit eten gaande in de gewone stadsherberg in het huis Den Engel op de Markt; de hospes genaamd Wynand van Caam, die een zeer schone nochtans eerbare dochter had, genaamd Johanna, oud ongeveer 18 jaar; de kapitein was zeer verliefd op deze dochter; de kapitein met de vader aan tafel gezeten, vroeg de dochter ten huwelijk; de vader weigerde hem dit zeggende dat zij geen partij voor hem was en bovendien nog te jong; en aangezien zijn echtgenote dood was, moest de dochter hem in zijn ouderdom bijstaan; de kapitein deze motieven horende werd zeer verstoord, bleef tot het allerlaatst aan tafel, kreeg krakeel [= ruzie] met de hospes en joeg hem de kamer uit; de kapitein vatte de dochter, die haar vader wilde helpen, en sloot de kamer toe, alwaar hij haar verkrachtte; de dochter nam dit zeer ter harte en besloot de kapitein om het leven te brengen; de kapitein, zo brutaal was hij wel, is 's avonds weer komen eten; toen zijn sergeant bij hem aan tafel kwam en hem het commando oftewel het wachtwoord in zijn oor luisterde⁴ nam de dochter een mes en stak hem door het hart, zodat hij van zijn stoel dood op de aarde viel; de dochter is gaan lopen [= gevlucht] en is later in het klooster van de Zusters van Orthen gegaan en daar heeft zij haar leven met veel boetedoening volbracht.

De vader vond 18 jaar nog te jong voor een huwelijk met een edelman en bovendien, zij moest straks voor hem zorgen, dus bleef ze maar gewoon thuis.

Gerard ter Borch, 'Meisje en officier', ca. 1663.
(Museum Het Louvre, Parijs)

De kapitein beschouwde de weigering als een belediging en ontstak in woede. Op de verkrachting volgde een even drastische reactie: nog diezelfde dag stak zij de man die haar onteerd had dood. Daarop volgde een intrede in een in 's-Hertogenbosch bekend klooster. Over ingrijpen van de justitie vermeldt de kroniek niets. Vermoedelijk voelde justitie zich niet geroepen om hier tussenbeide te komen omdat de ontering gevolgd was door een doodslag, waarna de langstlevende de consequentie trok uit haar daad. De zaak was daarmee opgelost, beide partijen hadden hun deel gekregen en volgens de opvattingen van die tijd hoefde de overheid dan geen actie te ondernemen.

Noten

- 1 J. Brouwer, *Kronieken van Spaansche soldaten uit het begin van den Tachtigjarige Oorlog* (Zutphen 1933) 89.
- 2 Een uit het Spaans vertaald relaas over dit huzarenstukje in: J. Brouwer, *Kronieken*, 238-251.
- 3 Kroniek deel II, blz. 5-6. De tekst is door mij omwille van de leesbaarheid gemoderniseerd waarbij ik er naar gestreefd heb het idioom zoveel mogelijk te behouden.
- 4 In het handschrift staat 'luijsterende'; het is verleidelijk te veronderstellen dat hier 'fluisterende' moet staan, maar het kan ook zo gelezen worden dat de sergeant zijn oor te luisteren legde bij zijn meerdere die hem het voor deze nacht geldende wachtwoord meedeelde.